

Korte studies in Mattheüs (104)

De Bergrede (9)

In studie 17 in deze serie hebben we al naar de volgende zaligspreking gekeken.

‘Zalig zijn de barmhartigen, want aan hen zal barmhartigheid bewezen worden.’ (Mat. 5:7).

We hebben daar gezien hoe deze tekst wordt uitgelegd in de gelijkenis van de onbarmhartige dienstknecht in hoofdstuk 18. Het woord *ele-eo*, ‘barmhartigheid bewijzen’ komt daar in vers 33 tweemaal terug:

‘Had u geen medelijden moeten hebben met uw mededienaar, zoals ook ik medelijden met u had?’ (Mat. 18:33).

Voor wat ik daar verder over schreef verwijs ik je naar studie 17.

Het is wel interessant om daar nog wat verdere studie naar te doen. In de Tenach wordt dikwijls aangehaald dat de HEERE genadig en barmhartig is.¹ In twaalf teksten vind je *chanoen* en *rachoem* steeds samen. Het eerste woordje wordt vertaald met ‘genadig’ en het tweede met ‘barmhartig’. Dat eerste woordje is in het Grieks steeds een bijvoeglijk naamwoord dat is afgeleid van het werkwoord *ele-eo*, dat we bij Mattheüs steeds terug zien als ‘ontfermen’ of ‘barmhartig zijn.’ Er is slechts één tekst in de Tenach waar dit woordje *chanoen* op zichzelf staat, dus zonder *rachoem*. Dat is dus in feite best bijzonder.² Onze aandacht wordt er als het ware op gevestigd. *‘Ik ben chanoen.’*

De context van dat Schriftgedeelte is het gedeelte waaraan de Heere Jezus Zijn gelijkenis rechtstreeks heeft ontleend! Dat maakt het dubbel bijzonder. Ik heb het over Exodus 22.

‘Als u iemand van Mijn volk, een van de armen onder u, geld leent, dan mag u zich niet als een schuldeiser tegenover hem gedragen. U mag hem geen rente opleggen. Als u het kleed van uw naaste in onderpand neemt, moet u dat aan hem teruggeven voordat de zon ondergaat. Dat is immers zijn enige bedekking. Het is de kleding over zijn huid. Waarin zou hij anders moeten slapen? Wanneer hij tot Mij om hulp roept, zal het gebeuren dat Ik het zal horen, want ik ben genadig.’ (Ex. 22:25-27).

In de wet wordt het opleggen van rente aan armen die geld van iemand leent, verboden. Er mag een onderpand worden gevraagd; maar als dat iets essentieels is om bij in leven te blijven, zoals een mantel om ’s nachts warm in te blijven, moet de schuldeiser die ’s nachts aan de schuldenaar in bruikleen teruggeven. In Exodus 22 wordt het dus niet verboden om de schuld op een gegeven moment op te eisen.

In de gelijkenis (Mattheüs 18:23-35)⁴ schold de barmhartige koning aan een van zijn dienaren de volledige schuld die deze bij hem had weg. Toen hij de arme man biddend voor zich zag liggen werd hij innerlijk met ontferming bewogen. Tienduizend talenten hoefde hij niet terug te betalen.

¹ Exodus 34:6; 2 Kronieken 30:9; Nehemia 9:17, 31; Psalm 86:15; 103:18; 111:4; 112:4; 116:5; 145:8; Joël 2:13; Jona 4:2.

² Psalm 116:5 lijkt een uitzondering; *‘De HEERE is genadig en rechtvaardig.’* Daar wordt dus niet *rachoem* gebruikt. Maar dat wordt weer goedge maakt in het vervolg van dit vers: *‘onze God is een Ontfermer’*. ‘Ontfermer’ is weer de vertaling van *rachoem*. In dit vers wordt dus gezegd dat de HEERE genadig, rechtvaardig en barmhartig is.

³ Dus Hebreeuws *chanoen*, Grieks *eleèmoon*.

⁴ Let op dat het hier overigens ook weer over het Koninkrijk der hemelen gaat (vers 23).

Dat was een enorm vermogen. Deze gelukkige dienaar had zelf ook een schuldenaar. Een mededienstknecht die hem honderd penningen schuldig was. Een schijntje vergeleken met die tienduizend talenten. Maar hij die zoveel was kwijt gescholden had geen enkel erbarmen met zijn collega en liet hem in de gevangenis werpen toen hij begreep dat hij de honderd penningen niet meteen terug zou krijgen.

Hier zien we de geestelijkheid van de wet terug. In Exodus 22 wordt de schuldeiser vermaand niet te hard met de armen om te gaan. Geen rente vragen en ook niet dat wat hij nodig heeft om in leven te blijven als onderpand voor de schuld nemen. Dat is een richtlijn voor het leven in Israël, maar de Heere laat zien dat Zijn karakter de wet geheel en al overstijgt. Hij Zelf is de Koning in de gelijkenis. Hij laat zien Wie Hij is en wat Hij is: genadig, vol van ontferming (vers 26). Hij ziet ook wel dat Israël Hem nooit zal kunnen terugbetalen wat Hij het volk gegeven heeft en wat doet Hij? Hij scheldt de schuld volkomen kwijt.

Daarom zegt Hij:

‘Daarom kan het Koninkrijk der hemelen vergeleken worden met een zeker koning die afrekening wilde houden met zijn dienaren.’ (Mat. 18:23).

Gaandeweg zien we het karakter van de Koning. De factuur wordt verfrommeld en weggeworpen. De dienaar is vrij van alle schuld.

Dit karakter wil de Heere zien in Zijn Koninkrijk. Daarom de vijfde zaligspreking:

‘Zalig zijn de barmhartigen, want aan hen zal barmhartigheid bewezen worden.’ (Mat. 5:7).

In het Koninkrijk der hemelen staan er geen schulden meer open. De Koning vraagt niet terug wat Hij Zijn onderdanen ooit had geleend.